

This e-book was digitized from an original copy by the West African Research Association for the African Language Materials Archive (ALMA) project. Original funding for this project was provided by [UNESCO](#) and the [Council of American Overseas Research Centers \(CAORC\)](#) in cooperation with the [West African Research Association](#) and [Columbia University](#).

Please see the following web sites for more information about the ALMA project, contributing authors, and more titles in the series.

- Digital Library for International Research catalog: <http://catalog.crl.edu/search~S16>
- African Language Materials Archive (ALMA): <http://www.dlir.org/e-books.html>
- African language materials including interviews in video and PDF versions, documentary video, translation work, and bibliographies can be viewed at <http://alma.matrix.msu.edu>.

15
GIMDI PULAR

**GIMDI NGURNDAN
E TAMA'U**

Poèmes de la vie et de l'espoir

**Yubbudo
Moodi Usmaani Paraya BALDE**

Wee6itande Dufal
B.P. 4729 CONAKRY

1 9 9 6

NAARUGAL

*« Jangen , Alla farlii jangugol,
O fodii e mun le baraaji mawdi to warjagol »*
Maaku Cerno Aliiwu Buufa Ndiyan

Mi yedii oo ballafuyee doo :

- ◊ *Neene an jaara e baaba an boora* haɗuɓe lan ngayngu, neirin mi giggol nokondo mun e peewal e gomɗinde Alla ko gooto, Muhammadu ko nulaado makko,
- ◊ *Kotiraabe an fewnanɓe* lan laawol e *sonnaajo an doftiido e gedalɓe an yidaabe,*
- ◊ *Jamaa Gine* yangiido mo seedaali e taura'u.

Yaafee lan ellaaji ɗin e ɗakkereeeji ɗin e nder ɗii gimɗi; wurton mi, mi fewna laawol. Ko yahoowo feggotoo !

*« Mi do jantora himmudi haala pular,
ka no newnane fahmu nanir jabugol »*
*« Ceongel hino muyta e barme ndihal
yarakal, jabu ronka no siibora kal »*

Maakuuji Cerno Muhammadu Samba Mombeya

HUNORDE

Ko teddungal haal pular en e kala himmando jangugol pular. Deftere haqiiqaare hebike doo ko wallitoree. Hinde innée "GIMDI NGURNDAN E TAMA'U". Mido nomita doo cobbuloy tatoy fii nden deftere: fii windudo on, fii yíyal mayre on, e fii mbaadi gimdi dín.

Ko Moodi Usmaani Paraya Balde woni ko windi nde. Ko ka dudal mawngal Kankan mi andi mo. Piiji tati no metti hebudude: iwdi moyyíri e needi e gandal. Hebugol gootun e dñi doo e majji no yelaa. Kono mo hebidi dñi tatii non haray moyyere hatti. Awa Moodi Usmaani Paraya no wondi e dñi doo fow. Ko mo jangii deftere makko nden andata dñun. Jangugol non wanaa sarti, sabu no gasa buy no ñuri Moodi Usmmani jangude.

Ko woni sarti, ko faamugol ko jangi kon. Moodi Usmaani ñanginii doo ko faamu makko ngun yaaji kon, ka o windi, o wallifii e pular ñon. Be innay Annabiijo ko hoore mun adinoo duanaade. Yo aaden ñangin ko yidi haala mun kon tawo si yida haala goddo. Muynaaka no hecci jannaaka, no ñuri ka lewpuude. Mo no yeddi, yo o udditu deftere « Gimdi Ngurndan e Tama'u ».

Telen ka yíyal deftere nden, ko pular siiwaado siiwitaa woni e mayre. Kono wanaa fii pullo tun, maa Fuuta tun windaa doo. Ko fii leydi ronaandi porto wieteendi Gine ndin fow wowlaa doo, iwi ka geeci haa ka pelle Fuuta, ka dunkiiji Jaaliba e ka pitaaji Funnaange Jlaamo.

Moodi Usmaani no yeebi, weebiti, wacci kala nariiji e galawji lara leydi Gine. Wanaa non fii hande leydi ndin tun o yewti, o yejjitaali hanki mayri on.

Dartinoobe porto wa Bookar Biro e Saamori, kuude mun e mijooji mun no fillaa manaa, yurminaa. Tampereji jamaa din e fewndo nguya men yejjitaaka. Gimdi Ngurndan E Tama'u ko fertordi laawol fii jango Gine on. Korun an bedun an e leyyi leyyi alaa e majji fes. Leemunneere nden ko ngumre hay si bitti bitti no ton. Keereeje den sagginiraama woo si de fow hide tawaa. Oto on dogii wo si ruuje den nayii non no selli . Si on jangii Gimdi Ngurndan E Tama'u, on faamay dun...

En sakkitoray fii mbaadi gimdi din. Ko hondun wadi gimdi gimdi ? Wanaa yettudo karambol windi woo windi gimdol. DBGJ

Gandal no moyyi e mun, kono gaynataa; bee neenal tawee ! Tigi tigi on, windugol gimdi ko e okkeede tawaa. Sabu ko yo miijo ngon e etoodi kongudi din yaadu, feppa, nanondira. Kongudi gimdi ko kongudi etaadi, nepaa, feppitaa, fottinaa, fotinaa, nordinaa..

Mono jangude" Gimdi Ngurndan e Tama'u , si no faalaa jangay tun ewnoo, mono faalaa jangay yerginira wa jaaroo (wobbe wia beytoowo). Kadi yimoobe men no waawi yettude di watta gimol. No jangiraa wo no feewi, no lewpi. Gimdi din e gimi wodondiraa.

Etirdi gimdi no woodi, wacce no jangi,
no andi fii din fota, wano Cerno Abdurahmaan
Ba Labe maa wano Al Hajji Mamadu Bela
Dumbuya. Moodi Usmaani Paraya Balde men
hollii gandal din etirdi gimdi. Kono ka deitere
makko, ko o nandi ko wa ekkitotoodo yaadu.
Bay ekkekko yaadu laday tawo, ontuma, o dafba
ka o jogoo, o tuggoo.

Si feyyi don seeda, o hawka tuggordu
ndun, o yahana hoore makko. Moodi Usmaani
huutor etirdi gimdi di o andi din haa seeda, haa
o tawi o waaawii yahande hoore makko.

O mari din etirdi too, o sincani hoore
makko goddi goo labadi buri di o joopino e
mun din. Mo jangii " Gimdi Ngurndan e Tama'u
"o faamay dun.

Ko kuude waliiyu Moodi Usmaani golli
foo. Be innay ndiyan rewtay ilol. Kanko o
rewtii ilol siccannoobe en windugol waajoo,
wallifoo e haala pular. Ben ko wano Cerno
Muhammadu Samba Mombeya, Cerno Saadu
Dalen, Cerno Aliwu Buuba Ndiyan e waabe
wano ben. Allaahu yo Moodi Usmaani Paraya
Balde booyu windude gimdi fotirdi nii, Alla yo
haal pularbe buy jembini mo, Allaahu yo beydan
pular bantal e kutu.

Dokter Mammadu Alfa Jallo
*Hooreejo Rendirde Jande Haala Faransi
ka Dudal Mawngal Konaakiri*

Leydi Gine labaandi

Yedeede wa leydi labaandi Gine
Hino immina bernde jom yiugol.
Ndaarii dii geeci subaadi Gine
Njaareeji sifordi jalbude tal.
Wano Kasa e Ruum ka nder baharu,
A taway hen yaasi ko jom newagol.
Gori-gori dee ledde wiaade kokoo
No yeyoo e heneere nde jom buubol.
Dii colli raneeji iwaydi ka woddi
Yiaa hidi wiira wa pande kisal.
Coorambi sedaadi wa ciifi nete
Sufitoo haa duuda e ngal naangal.
Dee duule ka kammu no moyyina hen
Nooneeji pirinti fotindi lara.
Feyyi don seeda yawaa e petun,
A yiay don laade no jokki aral,
A yiay don guuwe no toowa jola,
De pudoo haa duuda e nder fontal.
Ndee seere dariinde ko Kaakulimaa
Hubindii Konaakiri ca'al hawtal.
Kindiya e datal, e ley Gangan,
Ngon hello no haari neemaaji conal.

Si a nangan hewtude Fuuta Jaloo,
Kaaweeji no sabbiti maa e datal.
Baawo maa hollaande wanaa fii fello,
Tugiije e maaro sifaaaji misal.

Ndar Keebu e kewto e maaro basu
E boowe e kocce e wurooji jeyal.
Dee pelle mbulunje de haynotodaa,
E ko den wadi Fuuta e leydi yawal.
Ko don dii bulli subaadi dajaa,
Yaltoydi e leyde wa jaa parawol.
A taway don candi e maaje ndiyan,
Baafin e Gulumbu e Kunkurewol.
Si a feyyi saare no wiece Maamun,
Hewtaa Dalabaa ka ley pella.
Hey Tinka ka darii e dow tutateeri
Dee ledde sopen manaade daral.
Wano Timbo ka tumbo e hakkunde pelle,
Maandaade ko feyyi no yoni andal.
Nde fatal maa hewti ka tumbere Fuuta,
Tawaa don Timbi e leydi demal.
Barkeeji no heewi e ndin leydi,
Nai ndaama e dammi no jokki tefal.
Haa Labe to labaafe ka boowe sadaa,
Dee jawle e gande no wonti maral.
Wano Maali e Ndaama e leydi Bajar,
Dee cehe ka keeri no ayni fatal.
Iw Fuuta, dupaa, Funnaange yahaa
Mannden ndii leydi ndi Jaalibawol.
Mannden ndii leydi ndi Jaalibawol,
Haa Jaaliba ! Jaaliba ! maayo kefal.
Kollaade remaade e ledde bohe
Serindii ngon maayo wonii giggol.
Taariika wadaado e ngon hello,
Abadaa wadi Mannden leydi furul.
Kerawaani, Faraana araa Sigiri,
Hino tawti Kurusa e nder limodal.

Kanjeere no duudi e ndin leydi,
Iwi nano haa jaamo, pudal e mutal.
Neesila seekaado e leydi Gine
Hino yahi haa Kankan lanni datal.
E nden saare nde mangu e binde Miloo,
Fii diina e ngalu yonay sifagol.
Waasolon, Manjaana ka bee fulbe,
Ngynaaku no lutti e ngal musidal.

Jokkii dee pelle de Fuuta Jaloo,
Fewtaa Funnaange ka jaamo laral.
A taway don ledde, yiaa don delbi,
Pitaaji e pelle no feyyi sifal.
Kahiije e cimme dariide no feewi
Hino fotti e kammu no jonna kulol.
Kisidugu, Gekedu e Zerekore,
Ko cae de ngeygu e ngol keerol.
Simandu e Nimba no toowi darii ,
Hino wondi e njandi e dow luttal.
Tutateeri no heewi e ngon hello,
Wano tugi e kafe dapal fuufugol.
Danden ndii leydi ka barki sadaa,
Dii candi e ledde nariiji tawal.
Yedaado wa leydi labaandi Gine,
Yo o huuwu o golla e hoore dewal.

Bookar Biro

Heditee musibbe fii Heewa palaande,
Bookar mo Neene Jaari e Almaamiwal.
Mi sergita fii on mo dogataa diwnataa,
Ebbudo hiwude ndimu ngal lalar.
Beytee yo jamaa, askon on gorko hulaado,
Duuda hareeji e guuwindiral.
Lutton hedaade fillayee nanaaku,
On seediyankeejo jooma bural
Tinee Bookar, feewa tafal, duuda mirin,
Gite mun ka hubbi no jonna kulol.
Ndaaree nariiji Fuuta e mbeleendi mu'un
E wurooji e gande ka tawti dewal,
Kollaade e pelle e maafe ndiyam
E pitaaji e boowe ka feyyi sifal,
Heerordo maqaama e sendude diiwe
Ahodaade taweede e ngal kawtital,
Humiingal Timbo ka saare nde laamu
Aldirnde yedeede jom meetelol.
Almaami soriya waalanii timmugol,
Nden mayde wonani julbe fow juhal.
Dun woni sabaabe hawre sifaande
Ka lurri soriyaabe e alfayaafe jeyal.
Fuutaari jilii laahawla e ande yanal
Bone Alla dariife no hubba cergal.
Sokotoro e Caccakoo soriyaabe
Kobbiidi himme jogagol ngal lontal.
Tawi Paate Baadikko e Bookar Baasamba
Fottaali e mawbe lalar fii lontondiral.
Sariyaaji di Fuuta no accani mawnan
Joodaade e jullere laamu huuwondiral.
Kono Bookar jom cuucal no wontani
Fuuta denyere sabu ngal berngal.

Himo woondi o jeyay, o halora Fuuta
 O dolnina laamu Timbo, o jogoo keerol.
 Wata annasaara naatu Fuuta meha
 Ndimu e diina e maral e tawal.
 Iwi nano haa jaamo, pudal e mutal;
 Fuuta fow nodditaa fii diisondiral.
 Dun gaynaali hawre hawtuɓe geɓal
 Laamaade Timbo e Fuuta ngal musidal.
 Neene Jaariiwu aani waajii Bookar :
 « Hulu jogaaji Paate ko jom mangal »
 Bookar jaabii : « si a nafuno baaba,
 Mi hettay laamu mi jogoo ɓural,
 Si a yawino baaba, a heɓay njoddi
 E ɓiɓɓe maa ka ɗalaa geɓal. »
 Tawi porto en joodinokke ka keeri;
 Ko wonannoo Fuuta ko fottugol dartagol.
 Tawi gere on huɓɓii hakkunde hawtuɓe,
 Ko condi e doole ɗanaynook jom polgal.
 Koneeli Bookar nangi laawol Fugumbaa
 O fotti e Cerno Ibrayma jom taarugol,
 Be yiltodi Fugumba ka saare mangu.
 Bookar no waddii Morikebe ngal pucal
 Ka saare diina binde fello ɓadiingo.
 Be naatiri jemma ɓe sabbii weetugol,
 Taba tappaa jaɓɓitaa, ɗun nootitii,
 Moobaa jamaa fii taarugol ngol meetelol.
 Kankalabe, Timbi, Koyin e Buriyaa
 Fooduyee Hajji, Fugumba e Labe daral,
 Dee diiwe jeetati ka tawti Timbo,
 Meetelli mun ɓornaa koal ngayuwal.
 O woondi ɗon paawirde defte e dandugol
 Galleeji, jawle e dow munnagol.
 O hoolii si loirii nder loiray ka ɓaawo,
 Dartaaɗe ayɓe gasii woo e nder pottal.

O yurmaa Fuutaari ngayngu e haasidi
 O andi alaa no lurrar addira ngal polgal;
 O aani ko Labe feccere Fuuta e yaajugol
 Woniraa doftaade Timbo fii laamegol.
 Tawi Labe hulii Bookar, saatindo doole
 Hurgayde diiwe de heya e nder jogal.
 Mawbe Buriya e Timbo toddii Alfaa Paate,
 Be haldi yedugol mo laamu e almagol.
 Be yawti sariya fii taarugol ngol meetelol
 Bay dun ko Fugumba accanaa pinnugol.
 Dun lolli tun, Bookar immii jahar
 Buriya e Timbo fii fampagol,
 Koneeli bewdi, yoobiidi pinka,
 Manaadi ngorgu e suusugol maa yaanugol.
 Timbo felli haa kure saatii lannugol
 Si Bookar hubbi condi ka yottagol.
 Sori Yilili laawi e ladde e nder kenar,
 Baadikko Paate suudoyii hersugol.
 Daade jeedidi o felli Bookar Biro
 Okkaado cuuco lootii wooporal.
 On yetti kural kanjeere loowi joga,
 Sahimbini oo mawdo soriya ka lontagol.
 Yurmeende hittaa e bernde dabbowoo laamu,
 O yiataa, o nanataa haa hendagol.
 Bookar sowii aybe mun nder e baawo,
 Wadii sateende ka Fuuta lurri e gerdugol.
 O darii o nangi tiidinde laamu makko,
 O neli e Saamoodu be haldi nanondiral.
 Sabu porto en bannii koneeli e keeri din,
 Hewtayno saai ka be immanii naatugol.
 Faransi faalaaka Engele en joodoo
 E ndii leydi ka ngeyngu mabbe sabbii gebal.
 Be humpitii fii ngaynguujii loindi Fuuta,
 Tawi lambe diiwe haldii murtugol.

Almaami Bookar immini koneeli mun
 O anniyii donkinde Muusaa Moolo foltagol.
 O nangi laawol Daara Labe ko finaa tawaa,
 O tawi Alfa Yaaya lando Labe on Bantinel.
 Ka sera nden saare e juma hare hubbaa,
 O wii o hollay Fuuta ko woni langal.
 Bookar saani Mori Kebe waddii Burungu
 Taba tappaa, pinkaaje oolii warugol.
 O wugganii aybe, o fertii koe
 Ado barme den oofinde few ngal pucal.
 Woppaa oo gawlo cuuco jokki Bookar
 Mo hitowil njanil ngil iidugol.
 Gere rocci bay sikkaama polgal arii,
 Bookar hammiri Kaakirima suudagol.
 O neli e Moodi Ahmadu o maayaali,
 Yo on hewtir mo faabo e tinnagol.
 Moodi Sori Sii Bookar nodditi koneeli,
 Nele Almaami Ahmadu ittaa faabagol.
 Wiide yo donko ka lando wattaa kullii,
 Konu duudungu imminaa wallitagol.
 Bookar yalti Kinfaya hewti Petel Jiga
 Ka sabbii mo Moodi Abdullaahi e konuwal
 Monson Keegi mbaaraagu ngun hiji,
 Yeesooje toowi, aybe fokkiti dogugol.
 Konu aybe saakii e ladde ka laawagol,
 Bookar naati Timbo bay dajii polgal.
 Nettaali Jlaaliba felli Moodi Abdullaahi,
 Fuuta huli hulde fii ngal cuucal.
 Sori Yilili hammiri Sigiri noddoygol
 Portoofe gabinoofe e ngol keerol.
 Liite den wuttaa ka hollaande Timbo,
 Kono pullo jabanaali porto en joodagol.
 Bookar Biro folli lambe diiwe e misidaaji,
 Aybe makko immanii nanondiral.

De Beckman lutti mo Timbo ka fadi jamaa,
 Neene Jaariiwu lutti suudaade e buruwal.
 Tawi Bambeto no werni Almaami Bookar,
 O hiitanii Fuuta rondaade kaayal.
 O wi'i Almaami warete folletaake,
 Fuuta dadoytaa ninse janfagol.
 Moodi Sori mo Bookar tuttataa jamta,
 Koneeli giddani Timbo fii haɓugol.
 Fotta Pooredaaka Bimbi Noowaambur
 Condi fetti, kure wuudi, fewtaa lajal.
 Yaridaado njuuri ta aamu yarideede kahi,
 Dikkaado lando ko e puccu foti yanugol.
 Mo hawa mun eesaynoo kore ka cuudi
 Yamiri yo Fuuta heblano fellugol.
 Piindi Fuuta saami e leydi lutti hen,
 Bookar hundaa ka buru daande caangol.
 O dartii dartaade, haa ladde fooli mo
 E ndee aseweere moggo ndantawel
 Mo yahaali Pooredaaka, yahay daakapoore,
 Hiiti Bookar Biro mo andaali mupal
 Sariya ɗakkudo no furi waasude sariya.
 Mo laamor doole yaniray doole follegol.

1994

Alfaa Yaaya e suufaabe mun ben

Alfaa Yaaya laamiido Fuuta yedaa kamal
Halfini nguu puccu ngu duubi e dow horagol,
Suufaabe tato be o sattinani kongol :
« Ceedu ngun tiidi, puccu an waawaali cubal,
Ornee ngu hen fow, dabbanon ngu kudal
E ndiyam, ngu jaama, ngu yara e baawo kuugal.
Artiron ngu law, sabu dun wonanan finnitagol.
Suufaabe anditon non dey mi tayay koal
Adiido wowlande lan ngu luttii e lajal.
jooni non no e juude mon nangee datal ».
Suufaabe nangi datal e mupal dowugol
Nguu puccu nayeewu halal oo jeydo lalar.
Nden hitaande ceedu ardu e ngal naangal
Sunnungal Fuutaari ka wonti mehal,
Tawi yimbe e kulle no tampa lajal,
Kono lando no banni sokholaaji pucal.
Feyyi jonte jowiije jahal e fafal,
Suufaabe hewtiti dowaa ! tawi ngal langal.
Alfaa Yaayaa wano woowiri pottaa fertal;
Himo mowla kaa kaafa e jonde jullal :
« Puccu an ngun goy lmi yiiraali ngu ndargol »
« Hi ngu fowtii », e wie suufaajo ko jom mangal.
« Honto nii ? e wie pullo, ko jom hitowil »
« Ka wodditii, ka woddii andeeji adunawal.
Hingu daanii moggo yenaande e nder karewol
Jiga duteeje labaade e seebude yakkirgal.

Eel yo bee ! puccu maa doftiingu manaa neagol ».
 « Yewtan no laabiri feewi, yo bii bonowal Taw
 non si ngu wuuri ? ngu firni ? ngu waawi datal ? »
 « Hingu naabi sundulla, ngu uddi gital,
 Bukkol hino yoori no tawti leebe e daral,
 Kadi reedu no yuufi wa nii jengallewal.
 Wata aanu fii wurde pucal, yaa ! moyyo tagaa langal.
 Heege e donka, nguleendi e jaangol kala dal ! »
 « Ko dun woni mayde sorii, yo an maccangal ? »
 « Yaa ! Alla,dandan wiide ko woni cattal.
 An non hida yewti ko laabi misal henagol,
 Kala yewtere lando no feewi e dow rewegol ! »
 Mbatulaabe tawaafe jilii hulugol.
 Woni moyyube haafe jogii diwnol.
 Alfaajo kepal hawtii daragol,
 Jungal nanal diwnii sabu ngol monagol,
 Nde paamo no sorta kaafa ka fii warugol.
 Nettaali newaare yalti e yeesowal;
 Alfaajo wii,suufaaajo ko jom hufegol.
 Onsay o hayli hoore, jottii e ngal jullal;
 Hari laawike andike suufa ko jom peepal;
 Haldaybe njofinde oo moyyo mo meetelol.
 Alfaajo adinoke yewtii kabaaru lajal,
 Naatii e pirci warraadi yoyugol.
 Onsay o henkiti jaleede e weltagol,
 Dun non si wadii alfaajo ko jom welugol.
 Mbatu ngun jali don jalde haa yalti kulol,
 Bay wewlin lando fijooji dajal haqqil.
 E sabu suusude, faamude ma6be e dow laa6al,
 Be yedaa jogagol gundooji e ngal laral.
 Haqqil innaaka gebal okkaa6e fural.
 Baawo doo laamiido ko moyyo, ko jom dokkal.

Tentinen : ***Ko Moodi Mammadu Alfa Bari***
jammaado Bari Mat (Yo Alla hinno mo
yaafoo),wallifii ngol gimdol e haala faransi.
Min Usmaani Paraya Balde, mi firi ngol e
haala pular, mi yubbi, mi etii yergingol. Ko
Moodi Mistahul Bari wonnoo ko watti ngol
gimdol Moodi Mammadu Alfa Bari e nder
deftere nde o windi ka haala faransi.

Almaami Saamori

Heditee musiɓɓe mi yewta on fii Saamori ,
Andon ko gorko nanaajo yondo e jom fural.
Daneede makko ko Kerawani, Maniyanbalandu,
E fewndo saa'a mo leyyi -leyyi gerdegol.
Cukaaku makko, oo janguno, o woddini Qur'aan
Habugol o yiidi, o watti don non sawrugol.
Nder yirde makko, o feyyi yeeso, o wakkilii,
Oo andiraa sifa suusugol maa kaldugol.
Non, nande goo himo yalti woddii Keerawaani,
Bee bombe naati ka marga maɓɓe e lancugol.
Bee nangi tun hay yurmataake yedaabe Alla
Musminde dankoo Saamori sifa ngel gorel.
Bay biɗɗo on andii e laawol on kasaara,
O fawtiii fii hettugol neeneejo makko e nder keɗal.
Warrooɓe non duudaa e m'en dey anditon,
On waddo dun hettay baraaji ngol yurmegol.
O lutti don kurkaade yangoo e multugol
On lando waddo on jiidiraawo e nder jogal.
Nder hen o wonti hooreejo konu, o wakkilii,
Haa hewti non dii duubi jeedidi haldigal.
O totti don musminɓe mo, o waynitii
Fii artugol joodoo Sanankoro gollugol.

Iwde don, o nangi cippiro no anniyii
Moobay diamaaji e fedde wootere laamagol
oo laamateeri fontii e leyde no muncatun
Kala eɓɓuɓe fii dartagol maa saltagol.
Diiwe sappo sincaa ka leydi, koneeli buy
Darnaa no ayya egollugol maa aynugol.
Golleeji fow beydaa no barka e leydi ndin,
Jandeeji din, mbaylaaku ngun, tawi ngal demal,
Lislaamu on jokkaa ko keldi ka nder jamaa,
Sanamunke en tertaade geddi ɓe rewa datai.

Almaami Saamori taaranaa ngol meetelol,
 Sabu laamu makko e sattude yeddaa dewal.
 Bookar Biro Almaami Fuuta hino hoolinoo,
 Saamoodu dey ko o gorko yondo, kojom fural.
 Jlaawoore makko aldaa e sulfu maa jeejegol,
 Yamirooje makko dun sattataano ka jinnugol.
 Wano Waasolon ndin leydi Fulbe ka laafi poy,
 Kodooli buy sunnaa, reaa woni caabugol.
 Hay biidde makko mo o neli Faransi ekumpital,
 Waraama sabu hoolagol porto en ko bejom fural.
 Dun woni sabaabe buy eggude maasuudagol,
 Jamaaji aani fii naadugol ngil buutowil.
 Portooɓe ɓen tawi faale maɓɓe ko hendagol,
 Dee leyde takkiide serindii Jaalib(aw)ol.
 Teliren Sudan, hiɓe jokkunoo fii njaggugol
 Oo laamateeri Almaami Ahmadu e huurugol.
 Haa jande goo, oo mugutigiiɗo, ko Faabu Kee
 Koɓɓidi e Borni, no yawti keeroɗ ngal laraɗ.
 Bornii Desbord e yimɓe mun yiltaa piyaa,
 Suufaaɓe Faabu no iwri ɓaawo fii rattagol.
 Almaami hino yiidi yewtee, o andinii dun porto en,
 Awa kanko kay sattaano jikku si ko teddungal.
 Dun fow hadaali ɓe bonnugol ngal haldigal,
 Be nangi Sigiri, ɓe addi don koneeli e gardugol.
 Saamoodu landii lamɓe goo wano Ahmadu,
 Yo ɓe wallindir fii dartagol portooɓe arɓe fii lancugol.
 Ngon miiɗo maɓɓe si jinnano haa keldi kes,
 Portooɓe ɓen heɓataano feere fii foolugol.
 Koneeli Faransi iwri Jlaamina, naati Kankan,
 Felli don, feyyaa Bisandugu muncugol.
 Dun fow hadaali ɓe rattiteede e leydi ndin
 Haa takko Bamako, ɓe naatataa hay eɓɓugol.
 Saamoodu dartii wakkilii hino anniyii
 Portooɓe ɓen yaltay ko yaawi e ngal laraɗ.

Saamoodu woondi o accataa njaggoobe en,
 Joodoo ka men fii huurugol maa jattugol.
 Duubi sappo e jeedidi, himo angisii
 Fii cippirooji e eggugol kadi dartagol.
 Haa nande goo portooobe ben juhi Saamori,
 Hendii mo Gelemu, be watti lando e nder jogal.
 Oo wiuno dey bay porto en nawrii mo Kaaye fii jaawugol,
 Ndee mayde dey buranay mo wurde dii hersugol.
 Cappande jeegoo duubi Gine tampinaa, \
 Kono njaggu fow hewtante saai ka booragol,
 Sabu laamu ko ngu tiidi woo maa satti woo,
 Yiitante feere tuma follegol ara lontagol.
 Andaa musiddo ko laamu Alla jom huunde fow
 Woni miwdataa abadal'labaadi e dow genal.
 Yaa Alla ! seeku e bawde maa, den lannataa,
 (R)okka Gine bantal njanal kadi buttugol.

1976

Naange Kawle-

Hinge suudinoos ka baawo duule,
Nge sabboraa tama'u mo cembe,
Nge noddaa ka yangiiji jeere.
Naange nge sowto saatiingo !
Naange peeral fajiri !

Hinge suudinoos ka berde immiide,
Hinge dabbitee ka buguui, ka caabeeji
Ka hurgooji njagguuli, ka tarawooje,
Ka koe hulbinaabe e yawitaabe.
Ko suusube ben tun yiaynoo nge,
Rondiibe gondi ka heewi kunnaaje.

E den balde kawle riiwaa, mehaa,
Hoyneede, yawiteede, yenneede.
Wullaa, fusaa,
Nibe heewude fureeji nanaabe,
Nibe heewude fureeji bibbe worbe,
Nibe heewude fureeji faybe e berraabe.

Ebba den jalde malaade no buttunoo,
Tawa soori ka yooBii pinka noloytotonoo;
No dabba lamitorde ka condi looloo,
Nde laaminooBe no jiiba kaydiiji,
Nde mbatulaaBe no dabba giiteeli.
No yaha, no ara, jolda, yawra,
Umaali, ottaali, yottaaka, yennaaka.

Kaawe wawtitaare e mupal !
Kaawee deeyere e dewal !
Kaawe needi e laral !
Ndi leydi andiraandi hubbugol,
Ndi leydi maniraandi dartagol.

Be faami nde laawii,
Mupal jeydaaka e kulol,
Needi wadiraaka diwnol,
On newnanaama.... !
Kongudi ardi wa uyindi.

Kono ngorgu fooli hulii,
Jeere immii, darii,
Dowti kullii njanii,
Sowto kisiyee nanii
Ardi e malii e dadii !

Oktoobur 1990

Tama'u

Yiu mi fajiri no feera,
Yiu mi bimbi no weeta,
Yiu mi cuddi ka bugitaa,
Yiu mi niwre ka hawkaa,
Yiu mi paale no wiira.

Nanu mi donto no jogga,
Nanu mi hito ngo urkaa,
Nanu mi haala ka haadaa,
Nanu mi sondu no wuuda,
Nanu mi liite ka wuttaa.

Taw mi yaasi no hentoo,
Taw mi naange no funtoo,
Taw mi duule no muutoo,
Taw mi gondi no yooloo.

Sergitu mi gimdi di wullaa,
Sergitu mi sowto ngo naadaa,
Sergitu mi taali di woowaa,
Sergitu mi moose de weebaa.

Amu mi tuuru ka accaa,
Amu mi kelle ka moobaa,
Amu mi ndimu ka hettaa,
Amu mi joloko ka booraa.

Nanu mi salli no uujoo,
Nanu mi jeere nde sooyo,
Nanu mi kulle no woytoo,
Nanu mi colli no cooroo.

Hedii mi gardi no waacoo,
Hedii mi lambe no soondoo,
Hedii mi faybe no siiboo,
Hedii mi mbatula no ooloo,
Hedii mi yukku no dukitoo.

Wewlu mi golle ka fuddaa,
Wewlu mi dufe ka huɓɓaa,
Wewlu mi leɗɗe ka luufaa,
Wewlu mi mbayla ka siɗɗaa,
Wewlu mi foda ka moobaa.

Wullu mi yiye ka hibbaa,
Wullu mi jande ka hawkaa,
Wullu mi kulle ka hiidaa,
Wullu mi yimbe ka hurgaa.

Heynii mi tama'u ka jiibaa,
Heynii mi yimbe ka haɓɓaa,
Heynii mi gondi ka baayaa,
Heynii mi yimbe ka wengaa.

Hoydu mu leydi no dimbaa,
Hoydu mi aduna no waylaa,
Hoydu mi gande ka rendaa,
Hoydu mi jande ka townaa,
Hoydu mi needi ka woondaa,
Hoydu mi yimbe be wullaa,
Hoydu mi faybe be yurmaa,
Hoydu mi rewbe be aanaa,
Hoydu mi mawbe be ninsaa.

Ger mi jowli dɛn huɓɓaa,
Ger mi hurgo ngon lancaa,
Ger mi ngayngungunriiwaa,
Ger mi bombe ɓen jaawaa,
Torii mi Alla mo dullaa !

1984

Angola

Ko onon yo biɓɓe Afrik hedee,
Mido yewta on, andon ko feyyata Angola.
Sabu hande-hande portooɓe ɓen,
Janfaaji maɓɓe no laabi poy fii Angola.
Maa anditen ado janfa kan fooloyde en,
Hettaare men gasataa si yejjita Angola.
Neeɓii ko duubi teemedde nay
Gila Portigee cippii e leydi ndi Angola.
Bee siɓɓe men njaggaa bagaa,
Jattaa wara e leydi maɓɓe ndi Angola.
Dee jawle maɓɓe de lannataa
Wattaa halal ɓee portigeeɓe ton Angola.
Haa pande goo, e ko waajibi,
Bee siɓɓe men dartii darii fii Angola.
Bee cippiraa, ɓee cippiraa,
Haa portigee tawi luttataa fes Angola.
Yo Alla yaafo ɓee biɓɓe mayɓe
Fii endepandan leydi Afrik Angola,
On sunna maɓɓe no wonti jowli,
Cippirooji e leydi mawndi ndi Angola.
MPLA woni fedde goonga
Findinde yimɓe no porto yaltira Angola.
Kono fewndo doo portooɓe ɓen
No jokki warugol siɓɓe men ɓen Angola.
Hiɓe haɓɓitii oo endepandan
Laatataako e leydi cuucal Angola.
Hiɓe hirsu rewɓe e biɓɓe mun,
Bee naada condi huɓɓa giitii Angola.
Hiɓe haɓɓitii deɗ jawle duudude,
Be accataa ɗen huutoree fii Angola.

Afrik di Siid ndii leydi njaggu hino haɓɓitii
Hettaare gasataa e leydi mawndi ndi Angola.
Holden Sawimbi taafen ɓe yimɓe hino anniyii
Yeeyay jamaa ndii leydi Afrik Angola.
Haa guutu wutta nguu njaggu porto gasataa
Ko goonga e leydi Afrik Angola.
Immee musiɓɓe ko saai on,
Daroden no wallira leydi Afrik Angola.

1976

E nder nibe Gine

Naange nangii mutal,
Jemma jombii datal,
Norre noolii jahal,
Koydi konkii aral,
Werde wernii kulol.

Nanne naayii jali,
Jinna jikirii fiibi,
Kulle kirdaa gabii,
Su'unji sortii darii,
Bombe buumii homii,
Coora corte ari.

Baafe bootaa libaa,
Jawle jattaa jabaa,
Rewbe reppaa rona,
Bibbe bittaa bilaa,
Gorko gaapaa guyaa,
Neddo nangaa nabaa.

Ande aanaa ka fawre,
Gondi gooyaa e ladde,
Neddo neiraado gande,
Wonti woyiroowo muuse,
Moyyo maniraado dambe,
Yalti yilmirdo temme.

Joloko jogitii ka jungo,
Boggi bannaa ka loono,
Wurdo wengaa no wiiwoo,
Yimbe yamiraa yo welto,
Moose moobaa e maydo !

Goonnga guuwaa to gayde,
Worbe wariraa wa warbe,
Mangu montaa e mawbe,
Hoyre hibbaa e hoŕbe,
Lorra liilaa e loube,
Jawle jattaa ka jeybe.

Jande jiibaa jalaa,
Wacco wuufaa wottaa,
Nayla noddaa nelaa,
Feewube finnaa feninaa,
Sariya sunnaa surraa.

Hersa heewii lara,
Immo ittaa jogal,
Goonga gollay bural,
Keldu keeraa mupal,
Hoolo hawkaa kulol,
Alla addane gebal.

1984

Bonkiiji Bono

Bonooru weelano pande goo haa anniyii.
Mo ndu fotti wo hirsay mo jaama no haarira.
Nduu seppi nangi datal buruure e aynugol
FeyYoobe nanga 6e, yurmataake, ndu accataa.
Nder hen no wulla e baayo gondi e woytagol,
Paykoy tatoy funehoy dapande a sikkataa.
Bonooru landii humpitii ko 6e wullata,
Tawi jiido ma66e no kondi waali waawataa.
Ndu inni don hindu waawi jawndude neene 6ee,
Yo 6e ittu nagge e ciikuliiri ka tardataa.
Bay mbaayo bono lannii nafaade ko addanaa,
Nduu inni 6ee yo 6e yahu kisan e 6e hewtita.
Hewtoyde ma66e, bonooru wiibe ndu firtataa,
Yo 6e luttu 6aawo ka suudu ma66e 6e naatataa.
Yo 6e joodo don nde 6e nani naraw,
Yo 6e jaabo tun "aamiina -miina" 6e ninsataa.
Jaa naraw-naraw ko mayde jiido no yurmiri,
Bonooru bondu no pamde jiido mo waawataa.

Nduu lanni tun kin bonki mayru ndu pargiti,
Laawii e ladde ka ndu suudotoo en miijataa.
Sari humpitii ari woondi don yottanto koy,
Gera wakkiloo no ndu nangiree hara wattataa.
Sari da66i 6oggi e saaku mawdo e ciikulal,
Hammiri ka ladde e nder kepal bono andataa.
Sari bayra hewtii salminii haa neebitii,
Bono deyyinii yurnori ka jolkun ontataa.
Sari tappi ciku mun maatini hino 6okkitoo,
Bono yalti ndaari hino angisii ciku wattataa.
Bono inni naatu an sidde moyyo en yewtiday,
Ndaaraa tawaa a teddinaama a ninsataa.

Bee hirsii ciikuli hubbi giitii fillayee,
 Bono mbelyinii hino metta kolli hay hersataa.
 Sari inni bono, yahu udditaa oo saaku daa,
 Nder ton no landan addanaa mi ka tongataa.
 Bono yawni teppere udditoyi ngil saakuwil,
 Tawi nando maggii duudataa maa weebataa.
 Yaawi sut sari habbi saaku ko yoyre tun,
 Bono lutti ton hendaa nabaa ka ndu artataa.
 Fune focci nduu haa yaari lakkere wii bono,
 Hino woodi don tebbeeli weldi si ndu jaamataa.
 Bono memminii hino guyla don haa wowli woo :
 Hindu waawi dey feyyinde seeda ka duudataa.
 Bee burti foccude jabbitoo haa neebiti,
 Be banni teewu, bono deyyi lew sabuwuurataa.
 Oo fillayee do andinii wano wujjugol maa hunyugol
 Moyyaa no rewta e waddo dun ka o sikkataa.

7 Febraari 1976

Nande tati Ibriilu

1984

Jlalaande mawnde nde majjataa,
Nden nande mawba mban wallinaa,
Nden nande njaggu ngu a sikkataa,
Bugitaa to gayde ngu artataa,
Hoolorbe doole be haabataa,
Innaa yo martu be pottinaa,
Hoolorbe haala be ronkataa,
Hollaa haqiiqa be miijataa,
Jattoobe rewbe be tuubataa,
Tayanaa datal hara yawtataa,
Jattoobe jawle be juulataa,
Follaa ka laamu be hoydataa,
Hiidaabe warbe be gomdinaa,
Piitii ka mbulla be findinaa,
Yurmeende mawnde wadfi ka men,
Neddanke jiifaa tampinaa,
Warugol daginaa fii laamagol,
Hurgaabe lettaa aybinaa,
Wullaandu sowti e ngal laral,
Sokholaaji heewi haa hakkinaa.
Non ! fedde riiwaa e nder kepal,
Dee jagge mayre, den jaggitaa,
Halfaabe dun fow waynitaan,
Nangaabe toopaa accitaa,
Lettirde Buwaaro udditaa,
Adunaaru naldi ka weebitaa,
Alaaji warbe be ronkataa,
Dee kulle hurmude fuuyinaa,
Din cuudi mayde di jalbataa,
Hentori wa yaasi mo bawlataa.

Wullen dūsen fii no yaaforen,
 Hara yejjitaali ko feyyi Gine,
 Hormorde darnen maandinen,
 Saaiji njaggu ka men Gine,
 Laamuuji halden fewjoden,
 Hara doole gasataa ka men Gine,
 Haqqeeji neddo dūn teddinee,
 Sariyaaji darnee fii Gine,
 Diisaade arta ka naamu men,
 Njagguuji acca ka men Gine,
 Oo haldi -fotti dūn keldinee,
 Hettaare jiiba ka men Gine,
 Daɓɓooɓe jokka fii haaju mun,
 Hara huunde fallaa ka men Gine,
 Jangoobe janga ɓe luggina,
 Ndee jande tiida ka men Gine,
 Dee gande taskee mawninee,
 Antaaku beydee ka men Gine,
 Immiibe darii ko yo wakkilo,
 No buttu wadira ka men Gine,
 Wata gooto dulbu ndii leydi men,
 Ndii leydi labaandi ka men Gine,
 Wata wattu wargol njaggugol,
 Wano warri hanki ka men Gine,
 Ibriilu tati en maandike,
 Nden pande jalbu ka men Gine,
 Allaahu lando on wallitii,
 Daditiibe suusi ka men Gine.

Cukaaku an

Mi fini, mi dankoraa giggol,
Mi wulli, mi dayniraa yimugol,
Mi weelaa, mi faaboraa hoyegol,
Mi muusaa, mi jawndiraa mowlegol,
Mi monii, mi rippiraa jeejegol,
Mi bonni, mi fewniraa yiltegol.

Mi humpaa, mi holliraa ne'egol,
Mi landii, mi jaaboraa henagol,
Mi piyaa, mi andinaa hulugol,
Mi feni, mi fewniraa hadegol,
Mi fijinaa, mi ittanaa sawtegol,
Mi taalanaa, mi faminaa yoyugol.

Mi tobbanaa, mi wadanaa teddungal,
Mi, uujinaa, mi hendinaa alluwal,
Mi duanaa, mi halfinaa musidal,
Mi jaaranaa, mi hollitaa toolodal,
Mi dowlitaa, mi nawraa dudal,
Mi woondinaa, mi hollaa datal,
Mi sigiranaa, mi newnanaa findital,
Mi teddinaa, mi bornaa bilawal.

Mi fuddinaa winden masen,
Mi yoobinaa ndarten dursen,
Mi andinaa remiden sanken,
Mi accitaa cellen belen,
Mi tindinaa gollen foolen,
Mi ekkitaa reenen ornen,
Mi imminaa haßben howen,
Mi accanaa soppen feccen.

Mi tumbitii nder ngal giral,
Mi andiraa cuucal nundal,
Mi findinaa yidugol laral,
Mi hooloraa dokkal ballal,
Mi maniraa diwugol dogugol,
Mi andiraa peepal antal,
Mi diisodaa fii ngol gorol.

Mi wowntinii rewugol laabal,
Mi sattinii yoogol baagol,
Mi weltorii yahugol nelal,
Mi ekkittii yiilugol ndamaruwal,
Mi eltitii pirci e waanugol,
Mi hu6indii yu66ugol junnitol,
Mi wawtii doftagol muppa gol.

Mi na6idaa halden fotten,
Mi ha6idaa wujjen jatten,
Mi gerdaa fewnen fenen,
Mi tawdaa nunden nafen,
Mi hollaa gollen heben,
Mi keeranaa puyden fijen,
Mi hollaa e66en eten,
Mi wowntinaa juulen rewen.

1975

Ande

Hoydu mi jemmaare,
Mido dapa jiibaare,
Finu mi bimbiire,
Hebu mi maapaare,
Yahu mi ndaaroore,
Yiu mi sadakaare,
Fiɓu mi hoolaare.

Dogir mi ka golle goddaafe,
Hulu mi ndarfe hooreeɓe,
Yiu mi faale hiidaafe,
Hebu mi kaydi waynaafe,
Fesu mi gondi hawkaaɓe.

Wangii mi e date dabbayɗo,
Wangii mi wango meeyaado,
Fadu mi geɓe barkindo,
Hebu mi sokhola tilfayɗo,
Ar mi suudu aanayɗo.

Sonnaajo yalti artaali,
Bee fayɓe wulli jaamaali,
Jom suudu soki habbaaki,
Bee yiɓɓe hucci landaaki,
Malal yalti waynaaki.

Kirle e lanjooji,
Nebbe e haajuuji,
Koltu e jabbooji,
Faaro e yaaduuji,
Acci ka yangiiji.

Wadu mi luttuɗi ka sasa,
Yahu mi ka mawɗo Saara,
Yaw mi laamel mi meppaa,
Yaw mi aljanna mi juulaa,
Dapu mi welo-welo mi hoyɗaa.

Yantu mi e miiɗo,
Wuttu mi faabo,
Daɓɓu mi mardo,
Nangu mi jeeɗo,
Fadu mi ballo,
Heɓu mi gapo.

Mi wangii e date maapunde,
Monee jogii mi e bernde,
Huɓɓu mi yiite e yiiloonde,
Nde naɓorin mi e yawtirde,
Nde uddin mi yeewirde.

Yangi wonanin mi junjuran,
Leydi sortii ley koyɗe an,
Wengilii mi e mandilan,
Kumu mi, yanu mi janjuran,
Nanu mi Alla no nodda lan.

O wii yiltor ka iwrudaa,
Yetta mi jabaa rewaa,
Wakkilaare ko kaafa ka mettataa,
Huuru nanaa a ninsataa,
Dapaa polge de huubataa.

Koolima

Nanii jurnde hino jartoo,
Andaa Sunsure jom labegol,
Ndaaraa die hino baayoo,
Hedodaa don ngol sowtol.
Pottaa jonde e cate daago,
E hino Donjoraa ngol caangol !
Daɓɓii hoddu fii kewto,
Mowlaa piindi sera maggol.
Mettaa buttu ngil pitawil,
Nangaa koydi ka tawi miijo.
Meppaa laare ka sowi delbol,
Ornaa ndarde e ngoo fello,
Limaa pete de naa daragol,
Foofaa hendu hindu moomoo
Wewlaa mandilo ngil nariwil.
Ardaa bimbi fii yeewo,
Nalɗaa tawde ngil curkiwil,
Aynaa don ngon waado,
Fadoda hen ngal naangal.
Turanii ndargol ngoo wimbo,
Yamaa leggal sabu giilol.
Fewtaa nano ado naamo,
Nawraa gite sengo mutal,
Yiaa Labe e nder bantal,
Weltoraa wonde taakanjo,
Felaa Seerimaa nawlirngo.
Aa Labe jom labegol !
Darande Fuuta ka tumbo !
Yiilu non sengo mutal,
Yiaa Kolla wela luumo,
Yiaa Aynde leydi demal
Yiaa Donjol ka ley fello,
Yiaa kaaweeji di misal.

Immii seeda ka sera weeyo,
Joldaa ley tawaa laawol,
Rewraa Burnete ngon hodo,
Weeraa don yeru jallal,
Yahaa Kubi tawaa baaro,
E nduu hendu jom newagol.
Yettaa don jeydo malo,
Kaawee bawde jom luttal !

Septaambur 1993

Jiibu-jaabu

Jibinaa boobo o foltoo,
Jannaa faybe be dartoo,
Yettaa rewbe be aaloo,
Diisodaa mawbe be duuroo,
Fewtaa goonga o suudoo,
Wowlaa moyyi be biisoo,
Nangaa gujjo o laawoo,
Hollaa geddi be hooloo.

Addaa sariya o hawkee,
Yewtaa goonga be kirdee,
Fuufaa ledde de sunnee,
Hurgaa bundu ndu jiibee,
Moobaa nooge di lancee,
Fontaa waado ngo ombee,
Da66aa dowdi ndi ittee.

Townaa hoore nde honkee,
Nangaa golle de riiwee,
Jangaa gande de hoynee,
Townaa defte de yaafee,
Hu66aa jowli di hippee,
Addaa gando o wookee,
Uddaa jolde de watee.

Waccaa goddo o woytoo,
Ndaaraa niwre nde hentoo,
Firtaa kabbi di haaboo,
Tippaa leydi ndi eesoo,
Waanaa mawba mba wayloo,
Fewnaa lekki ki liiyoo,
Nangaa Alla o weltoo !

1993

Baagol

Fokkiten kileeji dīn
Jiiri kaaba lannataa,
Jaabereeje den wuli.
Fokkiten kileeji dīn,
Jaama haara woopataa,
Kocce welde tultataa,
Curba piindi nakkataa,
Worto kimpa yooḡoden,
Bernde golle immoren.

Fokkiten kileeji dīn,
Hay e gooto luttataa,
Senditen kalaaje den,
Jimbe laala addoren,
Kelle rewḡe naayoden.

Fokkiten kileeji dīn,
Fonpe yawko kon yoyi,
Cawti maaro nodda en,
Jombo kaaba wacca en.

Fokkiten kileeji dīn,
Basaga nende hebbinen,
Beembe dagge hakkinen,
Jakka toore senditen,
Welnanen jamaaji dīn,
Heenge arnge acca en.

Fokkiten kileeji dīn,
Lanjariiji fewndike,
Jeere leele nodditi,
Yaadu weero udditi.

Fokkiten kileeji dīn,
Luumo dabbu udditi,
Lambu wawbe hewtiti,
Memminee balanji dīn,
Wakkilaare men nafay !

1994

Fernan Kerepii

Accee mi wulla nattede,
On porto yondo hooleede,
Newnee mi wayda waynaade,
On gorko iwdo nano leyde.
Yurmee mi dusa surreede,
On kooho yidfo waawaabe,
Ndaaree ko hebu mi handeere,
Nden mayde nafudo ndee jeere.

An jafudo golle yobitaaka,
An yidudo faybe landaaka,
An lonto neene woodaaka,
An luujo baaba wondaaka,
An rewudo Alla yeddaaka,
Yaa Alla yobitire kuude maafa.

Ɔariiji Labe di roccataa,
Mbeddaaji saare di woopataa,
Cuureele laamu de lannataa,
Ɔepiraade peepe de miwdataa,
Fijitirde faybe de andudaa,
Immorde laade ka ardataa,
Lumbirde candi fii naatugol,
Werdeeji hobbe fii jabbagol,

Findinde yimbe ka besitagol,
Andinde yimbe ka darnugol,
Eltirde faybe ngol ayyugol,
Waajaade sewbe fii wondigal,
Dun fow o wallir ngal ca'al.

On yidfo yimbe golloobe,
Etoden e kuude hawtaade,
Rewugol e sarti di o holli,
Sanken e coppi di o acci,
Fotten ka jowli di o hubbi,
Ndaaren no jande bee faybe,
Keldirta okka en bawde,
Darnirde saare malnaabe.

Juuroden on duuda mbawdi,
Maandinen den kuude suufi,
Ewnoden den golle moyye,
Holliten den polge yonde,
Ndayginen mo e niwre mayde,
Andinen ko en sella finde.

1994

Boobo

Nde boobo yaltiti, yeeso fow hentoo,
Ko nißbitunoo jalba sal poodoo,
Sokhlunoodo jala moosa weltoo,
Wayta tun wa si fus hittaa yeeso oo daydo.
Ndaarii ko faandanii laatagol nedddo,
Hara pande goo a wiataa e hino boobo.
Hay mo tampu sonjii si hebu biddo,
O yejjitay dun fow o bura mardo,
O wia sugu ngal kebal makko alaa nando.
Nde himo feyya juude duudude fontoo,
Mo bee haßbitoo bakay mo e bernde mun do.
E nder suudu ndun ka woni woo koo lando,
Enee alaa ko foti hewtitii pari boobo,
Sabu ko kanko lontotoo nde woni jango.
Mo accaa ßingel tun woni maydo,
Luttudo kapun poomaa ko o wurdo,
Enee mo no yiddan maa on don ko gido hoolo!
Boobo ko piindi, ko lekki, ko lonto.

Maarasi 1973

Mandela

Heditee mi yewta fii Mandela,
Nunnee mi jaara fii Azaniya,
Afrik di Siid mo Mandela,
Okkado cuuco fii Azaniya.

Mandela ! yaa Mandela !
Nelson yidaado mo ronkataa,
Nelson nanaajo mo siccataa,
Nelson dariido ko Mandela,
Cippirido duubi fii Azaniya,
Yarliido wonkii ko Mandela.

Ndar Soweto ! ndar shaperwil !
Wonkiiiji saami fii Afrika,
Wullandu sowtii Azaniya,
Giiteeli hubbii Azaniya,
Hurgaabe woondii Azaniya,
Hidaabe hunyii Azaniya.

Mandela ! yaa Mandela !
Toonaado naawa tampinaa,
Jlaawaado bonnaa jukkinaa,
Hurgaado hawkaa koyfitaa,
Dartiido lettaa mo haabataa.

Mandela ! hey Mandela !
No Roben suriire nde hawkegol,
Roben kasooji di lampegol,
Roben darorde nde suusugol,
Roben hadaali 6e dartagol,
Roben hadaali 6e miijagol,
Roben ittaali 6e e immagol.

Mandela ! yoo Mandela !
Ndayguuli foolay nife den,
Ngee naange nattay duule den,
Nguu ngorgu foolay bombe ben,
Allaahu newna non polgeden.

1990

Wulfaa mi

Wulfaa mi dayyere Funnange nano ka boror mi,
Eggudu e wango ko heli leyde,
Batte teppe e hormorde maamaaɓe,
Jeere nde nai e deftere nde jiccaaki,
Guuwe gai e dammi ka oorirde,
Ngaynaako mo libiti e weduru mun ka wurooji,
Kooɗe ko dowi arɓe e dee pelle,
Jeeri ka cippini ndarde no luggina miijo,
Tuppe de fottideede ka hollaande.

Wulfaa mi Pelle,	Wulfaa mi Ruuruba,
Wulfaa mi lombi,	Wulfaa mi Wayyu,
Wulfaa mi cehe,	Wulfaa mi Nassu,
Wulfaa mi kolla,	Wulfaa mi Deeto,
Wulfaa mi ladde,	Wulfaa mi Jawɓe,
Wulfaa mi wulaa,	Wulfaa mi Fuutuube,
Wulfaa mi juuwo,	Wulfaa mi kawte,
Wulfaa mi huuho.	Wulfaa mi yiɓɓe.

Wulfaa mi pati e taali mun ka jemmaaje,
Hawtideede nafaqqaari ka beynguure,
Bira e kocce mun ka ndappaaje,
Ndaaga putee e kapaa nde wiaa yaadu,
Kettungol e nebban nai ka wulde latu,
Ndaaga pute e kapaa nde wiaa yaadu.

Wulfaa mi gori curba ka yellii kore no iwa
[ɓundu],
Reppaawel e moose mun wa huurul aynu,
Sonna mo jubaade e lambiri e jawe de coggu.

Wuldaa mi mbarin mo mbaru fidi mawnaali,
Goree mo yaadu nabi o artaali,
Mipnan mo kondere libi o wawlaali.

Wuldaa mi farba ka radii jaande nde jeejaaka,
Wondeede e jalideede ka gakkataa,
Jokkere endanji di lannataa,
Cukaaku ndi mbawdi ka hattataa.

Wuldaa mi bara 6i66e worbe ka lambuuji,
Piyo magi e wallinde pirci,
Candi e diide mun ka fubbii mi,
Baaro e sankugol nde wiaa settii,
Lampura ka gesele e yawo gabi.

Wuldaa mi kileeji golle ka kawtital,
Kirle e kubitto ka leelewal,
Worto e lafe nde woni baagol.

Wuldaa mi cuudi di tente ka doni,
Para e dunki e biliti pitaaji
Foppe e maarooji ka bendi,
Cawti kaaba e jombo ka cuntuuji,
Boowe e kollaade ka foccii,
Urngol piindi e leydi wuurundi ko harnin mi.

Wuldaa mi foolooji ayyuŕe ka fijitirde,
Waapo ka ladde e guriije.
Wuldaa mi tiwe colli wuudooji ka giirata,
Cente gooki e kero ka ndugginta.
Wuldaa mi kaynal e keneeli ka hoore seere,
Luumo dabbunde ka nende kese,
Jurde e bulli ka die laabude.
Wuldaa mi gimdi di oya yuŕŕi o jannaaka,
Tindi di oya okki o jeejaaka.

Wuldaa mi hoddu e galli mun di bontataa,
Kewtooŋe ka laggii daande a hoydataa,
Serdu ndu hito yurmungo ka pordataa,
Maaginoŋe ka Katilongo moosi no o andiraa.

Wuldaa mi dufe e beytooje ka gomdɪnbe,
Salli ka saylinta ka subakaaje,
Jangande ka bolonru toraade jom bawde,
Jalɛ nde bombe lintetaake ka rimbe.

Wuldaa mi neene e baaba ɓe woodaaka.
Wuldaa mi kandi jiido ndi neiraa mi.
Wuldaa mi Fuuta Jaloo ka jibinaa mi.
Wuldaa mi leydi Gine ka jeyiraa mi.

1993

Immoden

Anditen ardiibe en,
Yoogen e boyli di beebataa.
Horminen fii mawbe men,
Waajuuji maſſe di daynataa.
Mawninen neeminbe en,
Neemaaji haqqil di miwdataa.
Juuroden waliyaabe men,
Silminbe leydi ka bortataa.
Tiidinen fii diina kan,
Fewten e Alla mo toopataa.
Maandinen taarikh Afrik,
E polge mun den roccataa.
Imminen dee gande men,
Cadoden e majje de majjataa.
Teddinen fii dende men,
Faamen ko sarti ka bantagol.
Banniten bee yoyube men,
Wata mayde dalu en ngal maral.
Hittinen peejaaku ngun,
Townen yedaabe sugu ngal gebal.
Nafitoren naamuuji men,
Suuten e muudun beydagol.
Lugginen haqqil e miijo,
Sincen ko mawni e ngal lalar.
Keldinen golleeji din,
Hawken salaare ka huuwugol.
Dolnoren ngol pinnugol,
Hawken kiboore e haalawil.
Nangiten remuruuji din,
Ngaynaaku mbayla ko huɓindagol.
Reenoden ngol sunnugol,
Hundaari leɗɗe ka wuuruden.

La66inen nokkuuje men,
Wata pooge addu ka nawneten.
Beydoren nder golle men,
Dee gande porto ko wawri en.
Janginen bee faybe men,
Jandeeji fow nafa leydi men.

Hu66iten hen fow dude,
Antande golle e faamugol.
Diisoden bee rewbe men,
Ben tindiraabe ka jaggugol.
Naafiqaku e hulde goonga,
Ittee e jikku ngal kawtital.
Doftoden sariyaaaji din,
Sabu baawo mun gasataa kisal.
Joddfinen oo haldi fotti,
Fii ardagol wona fewjodal.
Harminen ngaynguujii din,
Fii leyyi-leyyi riiwee fatal.
Yidindiren danden daden,
Haqqeeji neddo heba teddungal.
Hawtiten fii Afrika,
Dee leyde men jaba fottugol.
Immoden fii Afrika,
Danden ndimu hetten malal.

Diisaambur 1994

An tun e Alla

Ndar pande goo hino sabbi maa,
Tono golle de gollirdaa halal.
Yurmeende no heewi e oo aduna,
Sabu majjude yimbe e kuude dewal.
Hiſe jiiſude yejjita laakhira,
Nde wiaa jaawoore nde jooma bural.
Hara luujo alaa ko wallito maa,
An tun rondiido nga'al dongal.
An tun e bonki ki huuwudaa,
Ka adunaaru miile ndu mbeldugol.
An tun e moyyude kuude maa,
A hawtaa e goddo ngol rindugol.
An tun e geddi di wowludaa,
Mantaade fenude e janfagol.
An tun e derfude fii dewal,
Hiſa hatti jeyde ko nennidaa.
An tun nde nawna on hundu maa,
Heyataa no wallire tampugol.
An tun ka muuse ka ngirbugol,
Tuma mayde konki nde woopataa.
An tun e niwre ka surregol,
Foccii e mbulla ka belnadaa.
An tun nde ruuhu on yentinaa,
Sabbaade non nguu palgu daral.
An tun e loope de wontataa,
Sabu gildi pamdi ngil foronwil.
An tun nde majji e qaburu maa,
Kala maande bandu ngil adunawil.
An tun e Alla mo toonataa,
Luſunoodo wonkii wuurugol.
An tun nde hewti ngol mandikugol,
Hara feere alaa dun tultataa.

An tun ka njoddi ndi yofitadaa,
Fii kuude maada ado ngal lajal.
An tun ka lepte nde hewtu maa,
Woodaa no wallire hoynugol.
An tun ka yiite si no fewtu maa,
Heyataa no ittire roytugol.
An tun ka fewtude tagudo ma,
Allaahu lando ko jom kisal.

Hay fus ko selni wajiboore alaa,
Si wonaa Allaahu mo hoddirgol.
Woni burnitaare maa mantagol,
Dun fow ko majjere mo faamataa.
Kala townitiido townaali Alla,
Heboyay nde laawii ninsugol.

Hedfitii gimol adunaaru Alla,
Ndaaraa tageefo kaaweeji mu'un.
Kammuuli koode e weeyo mu'un,
Dun fow no dilla hara woopataa.
Dun fow no rewri hara jaasataa,
Ebbode mun hara gakkataa.
Ndaarii tagaado ado kondugol,
Tere fow no yaadi ka pordataa.
Tenjin heneere ka yerindiraa,
Kala huunde heyunde e ngal laral.
Oo jemma jalorma de lontondiral,
Dun don ko sariya a ittataa.
Sifa huunde fow no e nder limugal,
Kala mun no etaa hino ebbanaa.
Adunaaru ko gabbe de hattataa,
Yubboodi den no e nder ngootel.

Woni kulle ledde maa yimbe gaa,
 Fii layude mun maa ngel ngootel.
 Ngootel ko pudal ko ka immoraa,
 Seedee ko gooto woni Jom goodal.
 Nooneeji ko woodi no hawti yiyaal,
 Pottal adunaaru sikke alaa.
 Limugal neddfanke ko nembinol,
 Kuugal on gooto mo faljataa.
 Pellet on gooto mo nando alaa,
 Dapaali dapaaka ko Jom tabital.
 Ko o Jom goodal, o sifori genal,
 Kadi bawde makko den hattataa.
 Alaa ko badii mo e kala banjal,
 Ko o yonudo e timmudo haa abadaa.
 Wata neddo nandu e bubbawal,
 Yiataa nanataa kadi ebbataa.
 Yo o yeewu o yeewita yiltindira,
 Laawol o hebay fii gomdinal.
 Sabu Joomi no werti e ngal laral,
 Goongaaji di ndaygu ngu miwdataa.
 Maandaade jittude ebbindira,
 Den bawde fow no ka miijagol.
 Miccaaku ko andude hoore maa,
 Andaa sabuuji di yuɓɓondiral.
 Kala huunde tagaande nde andudaa,
 Woniray pudal, waasira mutal.
 Loopal ko huunde nde tagiradaa,
 Wontaa to qaburu sugu ngal loopal.
 Fuddaade e timmude luutondiraa,
 Dun fow ko e bawde Jom tagugol.
 Wayloo beydoo oo adduniyaa,
 Ko no o yellora hewta Jom senagol.
 Taariika ko laawol yellitagol,
 Jamaaji di yaadu ndu huccataa.

Kaawee tageefo ngo hattataa !
 Kala huunde no andini en dalil.
 Jibineede boobo maa jiidagol,
 Kala huunde wafunde maa wafudo on.
 Dapugol kala huunde no sab'inaa,
 Ko wa nii fii me'en yedaabe bural.
 Hay fus ko woodi woodaali meere,
 Pellet ko bawgal Jooma genal.
 Ngol rewrugol adunaaru maa,
 Waawaa ka wona kuugal mehal.
 Meerente ko bundo mo faamataa,
 Njubboodi ko seedee ngol tagugol.
 Neddanke no dafba ka nakkataa,
 Ngurndan Giggol e nga'al andal.
 Jamanuujji muli din lannataa,
 Hidi dafba ko huubi wonaa bittol.
 Yangiiji hadaali di dafbugol,
 Din piiji tati ka di timminaa.
 Yiitere woodaa e baawo ko yia,
 (e) cenkun le alaa si alaa kuufal.
 Kuufal hino huubi kala ko wiaa,
 Ko Seniido jogii sugu ngal sifal.
 Ngurndan adunaaru ko dafbude ngal,
 Ngal don le ko dewal ngal udditanaa.
 Timmode kuufal ko laakhira,
 Yaa Alla ! yurme rokkaa gefal.
 Yaa Alla ! seeku e bawde maa,
 Jinnaa ka hatti ngal hatojinal.
 Yaa Alla ! wertu ka saare malal,
 Neemaaji weldi di lannataa.
 Yaa Alla ! laatin fodaari maa,
 Nden pande jango ka kawtital.

Mostal Allaahu ngal seedataa,
 Kala sendudo dadataa donkinogol.
 Giggol wondaaɓe ko sarti dewal,
 Kuubal ɓadotaako si finde alaa.
 Giggol nedɗanke ko kurkanagol,
 Laabana ɓee julɓe ɓe hawtidudaa.
 Duumaade e diina ɗun haɗataa,
 Ruttaa ɓeya julɓe seeda (e) geɓal.
 Daɓɓoowo malal on aamataa,
 Dalitaade mbeleede adunawal.
 Siwrayɓe jina maa mandila,
 Karahan jiibirta e kuude dewal.
 Artir reenaare e wawtitagol,
 Dun walleɗe aduna e laakhira.
 Dalitaade, wanaa yo a joodo filaa,
 An julɗo a wuuray jawdi halal.
 Yangaade e wuurude lakkere maa,
 Sembinte dewal kadi jalɓine tal.
 Laabal wonataa si a huuwataa,
 Awa fellitu golle ko tottitagol.
 Wata rowtiro e Joomi mo toonataa,
 Dee kuude ɗe huuwirdaa jeyal.
 Kala nedɗo hewtudo kellifuyaa,
 Farlaa ma ko huuwi adaade lajal.

Yaa Alla ko huubudo e moyyere mun,
 O yeday tuuboobe o okka kisal.
 Allahu ko Fonnudo o ɓurnintaa,
 Si wanaa ɓurindirɓe e kuude dewal.
 Windaneede wanaa ko lamitoraa,
 Ko yo a fellitu Alla ko jom bawgal.
 Sala maada ko huunde nde halfindaa,
 Si a wakkili a hettay tonɗaragol.
 Tuuben ɗun sellina kellifuyaa,
 Hepoden huutorde adaade lajal.

Yaa Alla ko huubudo e moyyere mun,
O yeday tuuboobe o okka kisal.
Wuuree maayee hay gooto dadaa,
Alanaa hay gooto yeditaade bural.
Hadataa yidaa kadi teddinaa,
Shaykuube jogiibe faamu datal.
Moftal Allaahu gidaale alaa,
Haqqee neddanke fotaa libugol.
Bee lambe yo laamor fewjodal,
Bay laamu be halfina heddortaa.
Diisaade ko dun woni wondigal,
Kala juldo fewnay njaggataa.

Wano gande halorde ko jiiibitagol,
Si a sendu ko baraaji windanadaa.
Neddanke ko yedaado weebitanaa,
Neemaaji keyeeji di dakminugol.
Allaahu no okkori en neenal,
Hubindaade gundooji adduniyaa.
Si a majju a majjan hoore maa,
Allaahu no newnani en andal.
Bee sikkube rewdo o luggintaa,
Ko fadube e majjube fii dewal.
Rewugol timmaa si faamu alaa,
Sowugol, gelee, ko hattirde malal.
Adunaaru ko defte udditanaa,
Kala himmudo andude Jom goodal.
Andal no dagii ko ko farli maa,
Hida newnanaa andirde dewal.
Fii Alla no wona ko wirnitanaa,
Yedaabe be andira felsitugol.

Hida andira Alla haqqilugol,
 Si a luggin miijo yellitiidaa
 Hida watta e dun don daɓɓitugol,
 Fii makko ka kuude ka battinaa.
 Dee date andal de liddondiraa,
 Hida jokkida dee fow duumanagol.
 Ardin ka jande nde daɓɓataa,
 Qur'aan ko hatti e teddungal.
 Qur'aan ko deftere cippinanaa,
 Nedɗanke no o daɗira hayrugol.
 Awa andu non kadi gomɗinaa,
 Ndee jande ko waccude Jom senagol.
 On tagudo leydi e kammu ngun,
 Kadi okki en ngol ardagol.
 Yetten mo rewen mo o rutta en,
 Yaafeede hisude e kadi malal.
 Juulen e Nulaado Muhammadaa,
 Tefanoowo en tuma immutal.

1995

NOGGANDE

Naarugal.....	2
Hunorde	3
Leydi Gine labaandi	6
Bookar Biro.....	9
Alfaa Yaaya e suufaabe mun ben	14
Almaami Saamori	17
Naange kawle	20
Tama'u	22
Angola	25
E nder nife Gine.....	27
Bonkiiji bono	29
Jlande tati Ibrilu 1984	31
Cukaaku an.....	33
Ande	35
Koolima	37
Jiibu -jaabu.....	39
Baagol.....	41
Fernan Kerepii.....	43
Boobo	45
Mandela	46
Wulfaa mi.....	48
Immoden	51
An tun e Alla	53
	60

Moodi Usmaani Paraya Balde, ko Labe jibinaa hitaande 1949. Ko o gedal Al Hajji Cerno Ismayla e Hajja Fatumata Binta. O jangi Al Qur'aan ka Cerno Siraaaju afo Cerno Aliiwu Buuba Ndiyan on e ka Karamoko Abdullaahi Dowsaare. Hitaande 1954, o toddaa tawegol e oo filmu wieteedo "La plus belle des vies" moyyinaado Popodara. O naati jande faransi, o jangi ka lekkol arano Kuruula Labe, ka koleesi Cindel e ka liisee Gamal Abdel Nasr. Bay o hebii bakaloriya dimmo, o nawraa Kankan jangoygol ka dudal mawngal. Nder hen, o janni ka liisee Ho Shi Miq Kankan. Ka dudal mawngal, o jangi fii miccaaku e tasakuyee dende, o tentini dun don ka rawnagol jande. Iwi e dun o sektaa, lannooe hitaande 1974, ka Fewjirde Laamu fii Neediiji. O golli don e oo sarwwuusi wieteedo "Direksiyon Planifikasyon e Statistik". Feyyi e dun o halfinoyaa joddingol ndee Rendirde defte dufe mawde e tasakuyee e antal, wieteende CEDUST, hitaande 1980, ado o yaade leydi Faransi jangoygol. Hitaande 1986, o halfinaa sarwwuusi kippudo on ndartangol saatana janganaakuube ben ka rawnagol jandeeji mabbe. O ittaa don, o sektaa Kankan jannoygol. Bay wonii o artiroyaama Konaakiri ka fewjirde laamu jandeeji arani e jandeeji fii ligge e antal, o hafinaa ardagol sarwwuusi fii kumpital e maral defte e kaydiiji.

Moodi Usmaani, ko ka karamoko mun Teyrno Siraaaju adii nanude gimdi pular waccoore Nulaado e ko feyyi e dun. Paykun kun tawi dun no lewji, no foti, no hawri; o maanditii; dun wontiroyi mo giggol haala pular, giggol dende afirikiyankooje den. Hitaande 1973, o fuddii yubbude qasiidaaji e fillayeeji.. O yiitidi e jokondoobe makko goo, be sinci hitaande 1991 ngal Kawtital Gineyankewal fii Bantal Bindol e Jande ka Dende Leydi men no wree AGUIPELLN ka haala Faransi. O toddaa wonugol hoore ngal kawtital. AGUIPELLN udditii foolooji wallifagol gimdi, fillayeeji e sifooje haala pular; hubbii dudal ka pular jangetee; yaltinii zurnal wieteengal "Dudal".